

KASTEEL T'HOOGHE – DOORNIKSESTEENWEG KORTRIJK

BRON ONROEREND ERFGOED

Doorniksesteenweg nr. 218. Zogenaamd "Kasteel 't Hooghe" en park. Beschermd als monument bij M.B. van 28.05.2003. Op het onbebouwd perceel wordt volgens de mutatieschets van 1844 een "kasteel" gebouwd, door F. Goethals-Delevigne; E. Van Hoonacker vermeldt als bouwdatum 1835. Volgens P. Debrabandere krijgt weduwe F. Goethals-Delevigne in 1884 de bouwvergunning voor het veranderen van de gevels van haar eigendom. Pas op de mutatieschets van 1958 worden de twee bow windows en het overluifeld terras toegevoegd. In 1962 toevoeging van aanbouwen ten oosten van het kasteel; het gebouw wordt dan omschreven als een recreatiehuis. Op de plaats van rozentuin in 18-19de eeuw molen, het z.g. "Stampkot", nog aangeduid op het primitief kadasterplan.

In oorsprong landhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder schilddak; sober middenrisaliet van drie traveeën onder driehoekig fronton. Rechthoekige vensters en één rondbogige deuropening, cf. prentbriefkaart.

Heden onderkelderd landhuis van vijf traveeën en twee bouwlagen onder leien mansardedak met dakkapellen, op houten kroonlijst. Geschilderde en bepleisterde lijstgevel met aanduiding van hoekblokken. Arduin voor o.m. sokkel, bordestrappen, doorgetrokken lekdrempels en waterlijsten. Middenrisaliet van drie traveeën. Ter hoogte van het middenrisaliet brede bordestrap met sokkels voorzien van gepolychromeerde, liggende sfinxen; links en rechts bow window. Het middenrisaliet wordt geritmeerd door pilasters met Dorisch kapiteel op de begane grond en Ionisch kapiteel op de bovenverdieping waarop het hoofdgestel rust. Over de breedte van het risaliet balkon met ijzeren hek. De drie centrale dakkapellen zijn gevat in de boven de kroonlijst doorgetrokken gevel. Op de begane grond rondbogige deurvensters (T-model), en korfbogige schuiframen in de bow windows; rechthoekige deurvensters op de bovenverdieping (houten T-model). Geriemde omlijsting voor de rechthoekige bovenvensters. Op achtergevel brede bordestrap die uitgaat op verhoogd terras -ter hoogte van de drie centrale traveeën- onder luifel met sierlijke lamberkijn en rustend op gietijzeren zuilen.

Interieur. De kelder omvat o.m. ruimten met graatgewelven en met tongewelven. Opmerkelijk is de lambrisering met geglazuurde tegels met een leeuw in reliëf. Behouden lift uit het begin van de 20ste eeuw. Tevens dienstlift. Op de begane grond ten zuiden gang met marmeren vloer. Links en rechts zalen met later toegevoegde bow window en enkele empire-elementen. De middenzaal in eclectische stijl met o.m. empire-elementen behoudt een opmerkelijke aankleding van de wanden: lambrisering waarboven panelen met siermotieven en médaillons met geschilderde taferelen met vogels. Vleugeldeuren bekroond met supraporta verfraaid met bladmotieven. Deurpanelen verfraaid met urnen, lauriertakken en médaillons. Plafond op consoles, fries met rankwerk en menselijk gezicht; grote centrale rozet.

Het park rond het kasteel was oorspronkelijk aangelegd volgens de principes van de Engelse landschapsstijl. Tijdens de heraanleg van het park in het begin van de 20ste eeuw, werd de belevingswaarde van het park vanuit het kasteel terug centraal gesteld. De vista vanuit het kasteel zelf is dan ook bijzonder imposant en wordt vooral geleid door de inplanting van de verschillende boomgroepen. Vanaf het noordelijk bordes van het kasteel kijkt men uit over een brede schelpvormige gazonpartij die overgaat in de dieper gelegen vijver. Gazon en vijver vormen het centrale open geheel dat voorheen volledig omsloten was door een groene gordel met een aantal opvallende parkbomen en bomengroepen tussen het open centrale deel en de groene buitenwanden van het park. Een onverhard wandeltracé biedt een gevarieerde beleving tussen open en gesloten elementen van het park, gazon, solitaire bomen, de vijver en de verschillende bosschages die de

buitenrand van het park afsluiten. Ten oosten van de vijver dekt een lichte verhevenheid een ijskelder af, die thans is ingericht als vleermuizenkelder en waarvan de ingang voorheen bezet was met natuursteenblokken. In de onmiddellijke omgeving van het kasteel ondersteunen enkele parkbomen het brede perspectief op de centrale open ruimte. Uitblik hier is een nog vrij imposante, weliswaar behandelde iep (*Ulmus* sp.), die ondanks alles blijkbaar de iepenziekte heeft doorstaan. Voorts enkele variëteiten van esdoorn (*Acer* sp.), een *Parrotia persica*, een varenbeuk (*Fagus sylvatica heterophylla* complex), een Japanse notebom (*Ginkgo biloba*). Tussen de ijskelder en het kasteel vinden we enkele zeer oude groene beuken en eiken. Tussen drie haagbeuken blijft enkel de sokkel over van een vroeger beeld. In het linker parkdeel resteert nog een deel van de aanleg van het voormalig wandelpark van de 19de-eeuwse aanleg, met verschillende bosquets met aucuba, hulst en taxus in de onderbegroeiing. Langs de oostzijde sluit een restant van de oude beukenhaag het park af. De betegeling rond het kasteel werd aangepast, waarbij de plantvakken naast de bordestrappen tevens met verharding werden opgevuld. Ten zuiden van het kasteel is thans het West-Vlaamse Rozarium ingericht door het Provinciaal Tuinbouwkomitee.

KADASTERARCHIEF WEST-VLAANDEREN TE BRUGGE, primitief kadasterplan, mutatieschetsen nr. 207 (1958/schets 89, 1962/schets 64), legger nr. 212 (nrs. 475/3, 11674, 11684).

DEBRABANDERE P., Kortrijkse gevels van neoklassicisme tot nieuwe zakelijkheid, Kortrijk, 1983, p. 20.

DEBRABANDERE P., Historische parken en tuinen in Kortrijk, Kortrijk, 1992, p. 58-61.

DEWILDE B., VIERSTRAETE J.-P., Gids voor Groot-Kortrijk, 1982, p. 283.

VAN HOONACKER E., duizend Kortrijkse straten, Kortrijk, 1986, p.108.

BRON MARC LEMAITRE

Een mooi kasteeltje op de top van een heuvel, een kasteelpark met landschapsallures, en een bedwelmende rozentuin... meer moet dat niet zijn om met een wat veronachtzaamde romantische hoek van Kortrijk de lange hete zomer in te zetten. Vandaag neem ik je mee naar Kasteel 't Hooghe.

Kasteel

De oudste heirweg naar en van Kortrijk is de weg naar Doornik; beide steden waren ooit Romeinse centra. Van oudsher wordt de eerste heuvel komende van Kortrijk toepasselijk 't Hoge genoemd. Daar, 47 meter boven de zeespiegel - wat in de Leievlakte al de beschrijving berg verdient - bouwde Albert Goethals in 1835 een landgoed, wat in het Antwerpse een 'hof van plaisance' zou zijn, een zomerbuitengoed. De familie Goethals is een van de patriciërsge-slachten van Kortrijk, met activiteiten in de industrie en de zaken (textielproductie en -handel vooral), in de lokale politiek (ze waren rijk genoeg om zich te laten gelden) en in de kerkelijke wereld.

Het kasteeltje kwam wellicht in de plaats van een ouder buitenverblijf uit de Franse tijd, want in het kasteelpark zijn er aanwijzingen (bomen van meer dan 200 jaar!) van een eerdere aanleg. Albert (ver)bouwde het goed in Empirestijl, nog zichtbaar in de vrije zijgevel. Maar in 1884 liet weduwe F. Goethals-Delevigne voor- en achtergevel aanpassen aan de toenmalige mode: het neo-classicisme (met elementen zoals pilasters die doen denken aan de Griekse en Romeinse oudheid). Je aandacht gaat onweerstaanbaar naar de twee sfinxen die het bordes van de hoofdingang bewaken, onverstoorbaar uitkijkend over het kasteelpark. Dat is een naar het oude Egypte verwijzend element dat dan weer typisch is voor de Empirestijl, geïnspireerd door Napoleons avontuur in Afrika.

Thans staat het kasteel in het midden van tuinen. Maar vroeger was er alleen aan de voorkant een park. Aan de achterkant, waar nu de rozentuin en de tennisvelden te vinden zijn, stond een 'stampkotmolen', een door wind aangedreven machine om olie te persen uit zaden en om van het persafval veevoederkoeken te stampen.

De Goethalsen hadden wel meer bezittingen op 't Hoge. Zo was Marie-Thérèse Goethals, de laatste bewoonster van het kasteel, ook eigenaar van het schooltje op 't Hoge. Na het overlijden van Marie-

Thérèse in 1956 werd het goed verkocht aan NV Kasteel 't Hooghe, een vennootschap in de marge en met investeerders van de Middenstand (nu Unizo) van Kortrijk. De NV exploiteerde het domein als vergader- en vormingsinfrastructuur. Het kasteel werd uitgebreid met een zakelijke nieuwbouw die het monumentale pand enigszins aan het oog onttrekt aan de kant van de Doorniksesteenweg. Het Vormingsinstituut (nu Syntra West) huurde er leslokalen en ook Mens en Samenleving vond er onderdak. Er was ook een tijdlang een horeca-uitbating met bowling.

Vorig jaar kocht de Provincie West-Vlaanderen het hele domein op (1,3 miljoen euro). Het is de bedoeling er het 'Huis van de Streek' voor de regio Kortrijk in te vestigen (nog eens 225.000 euro verbouwkosten). Ook in de andere regio's van onze gouw bracht het provinciebestuur de 'Huizen van de Streek' onder in kastelen. Binnen afzienbare tijd zal er gebouwd worden, wellicht op de terreinen die nu in gebruik zijn door tennisclub De Eglantier. Park en rozentuin blijven in elk geval ongeschonden. Daartoe liet stad Kortrijk een BPA ontwerpen.

Het park

Het park, in Engelse landschapsstijl, 3 hectare aan de stadszijde van het kasteel, is sinds 2000 in huur genomen door stad Kortrijk, die het onderhoudt. Op dat moment was het landschapspark aan het verwilderen tot bos en dat vond men niet aangewezen. Grondige opfrissingswerken gaven de groene hectaren hun statigheid van weleer terug.

Eigenlijk is het kasteel gebouwd als een chique uitkijkpost naar de stad. Vooraleer de E17 werd aangelegd, moet de indrukwekkende hellende grasvlakte die eindigt in een grote vijver, de aanzet zijn geweest van een schitterend zicht op het achterliggende landschap. Doordacht geplante grote bomen moesten het landschap een pittoreske omkadering geven.

Aan de kant van de Doorniksesteenweg is het thans een echt park, zij het met een ruig gazon, dat gemaaid wordt volgens de principes van het bermdecreet (kwestie van de voortplanting van allerlei diertjes en plantjes niet te storen). Aan de andere kant van de goed onderhouden centrale grasvlakte ziet het er wilder uit. De in elkaar verstrengelde bomen, nogal veel platanen en essen, vormen er een bosachtig scherm, waartussen slingerpaden je van de ene verrassing naar de andere voeren.

Onder die bomen zijn er enkele zeldzaamheden zoals een beuk met eikenbladeren (!) en een paar ginkgo's (Japanse tempelboom). Indrukwekkend zijn de groepjes reusachtige rode beuken. Dicht bij het kasteel is een van die giganten omgewaaid; hij bleek hol te zijn van binnen. Onder een es, een esdoorn en een plataan bots je op een eigenaardig heuveltje met een getralied poortje dat toegang geeft tot een hol. Ooit was het een ijskelder. Nu is het een beschermd schuiloord voor vleermuizen.

Het is een heerlijk park om ontspannend in te kuieren. Als kind in de vroege jaren zestig ben ik er met pasen samen met veel andere kinderen nog eieren gaan rapen; ik vroeg mij niet af wie het zoekspel organiseerde; wellicht was het de Middenstand (mijn vader was lid).

Toch een paar aanmerkingen. Ik heb de indruk dat de vijver stilaan aan het verstikken is onder de bomen en onder een dikke laag waterplanten. En waarom zet met op het grote centrale gazon niet enkele grazers; enkele paardjes of een paar speciale koeien? Zonder de monumentaliteit van de groene helling in gevaar te brengen, zou wat extra leven de biodiversiteit in het park aanzienlijk vergroten. Ik zou er graag koeietaarten zien liggen. 't Is een hartewens als een andere.

De rozentuin

Zo mogelijk nog romantischer en verrassender is de achterkant van het domein. Het overdekte terras met de impressionante arduinen trap kijkt uit over een enorme verzameling rozen in een bloementuin van zowat 1,5 hectare.

Het rozenreservaat is een initiatief van de Provincie West-Vlaanderen. Het begon in 1959, toen het Provinciaal Tuinbouwcomité er een demonstratieplantage inrichtte, de helft rozen en de helft fruitbomen. De fruit helft heeft al vlug plaatsgemaakt voor meer rozen. De tuin droeg eerst de romantische naam: 'Internationale Rozentuin voor de Noordzeelanden'. Dat klonk voor sommigen te bombastisch en ze maakten er het 'Rosarium West-Vlaanderen' van. Nu is het gewoon de Internationale Rozentuin Kortrijk.

De rozentuin groeide en bloeide jarenlang in een juridisch vacuüm. Pas in 2000 sloot de Provincie een pachtovereenkomst voor 27 jaar met de eigenaar van kasteel 't Hooghe. Maar dat is verleden tijd aangezien de Provincie ondertussen het hele domein heeft opgekocht. Er is een overeenkomst met Stad Kortrijk dat de Provincie de aanleginvesteringen doet en Kortrijk instaat voor het onderhoud.

Aan de eerste rozentuin werkten tuinarchitecten mee als Defevere en Carlos Demeyere. Vanaf 2002 wordt de rozentuin op advies van West-Vlaamse rozentelers systematisch heraangelegd (een investering van 185.000 euro), naar een ontwerp van tuinarchitect Jan Swimberghe door tuinaannemer Silvère Vandeputte van Deerlijk. Het was een probleem geworden dat de grond stilaan uitgeput en te besmet geraakte. De laatste fase van de heraanleg is ingezet met de grondige heraanleg van de verzameling historische rozen.

De rozentuin bestaat uit drie grote delen: een demonstratietuin, een proeftuin en een historische tuin. De delen zijn geschikt rond een centrale dreef, pal gericht op de achteringang van het kasteel. De dreef wordt geaccentueerd met een zuilvormige haagbeuken (*carpinus betulus* 'Frans Fontaine').

De demonstratietuin is een collectie van waardevolle rozen. De geurige planten zijn geschikt in een strak Frans tuinontwerp. Onderdelen van de demonstratietuin zijn een perk met snijrozen (theehybriden) tussen buxushaagjes, een perk met de gelauwerde rozen (sinds 1990 wordt er elk jaar een Gouden Roos geselecteerd). De 'Engelse tuin' is een wat verwarrende naam (want eigenlijk is hij ontworpen naar Frans model) van vier grote hoekperken vol bontgekleurde rozen en vaste bloeiers rond een ovalen gazon. En het dichtst bij het kasteel vormen twee geometrische perken de Franse tuin met zachte kleurtinten tussen buxushaagjes.

In de proeftuin worden nieuwe rozenvariëteiten van selectiehuizen uit heel Europa getest. Uit die soorten wordt elk jaar de Gouden Roos gekozen. De historische tuin vind ik persoonlijk de interessantste. Je kan er normaliter de geschiedenis van de roos nagaan aan de hand van een massa oude rozentypes. Maar... die tuin is momenteel bijna geheel gerooid. Men is er de grond aan het ontsmetten, die vergeven was van de aaltjes en leed aan bodemmoeheid. Je zult een jaartje geduld moeten hebben, vrees ik. Maar de twee andere tuinen zijn op zichzelf meer dan de moeite waard.

Welke stad zou Kortrijk die schat aan geuren, kleuren, landschap en bouwkundig erfgoed niet benijden. Toch zijn er maar weinig Kortrijkzanen die de berg opgaan om van al die heerlijkheden te gaan genieten. Jammer. Park en rozentuin zijn nochtans volledig gratis te bezoeken op elk uur van dag en ... nacht. Het moet een evenement zijn om tussen de rozen te gaan ronddwalen op een klare zomernacht bij volle maan.

Het stadsbestuur van Kortrijk geeft het Kasteelpark van kasteel 't Hooghe op. Het gaat niet goed met de internationale rozentuin op hetzelfde kasteeldomein. En het kasteel zelf, waar binnenkort - tijdelijk? - de zetel komt van de Eurometropool Rijnse-Kortrijk-Doornik (Moeskroen), raakt stilaan in verval. Laat de stad een van zijn attracties te loor gaan? Een protocol met de Provincie over het onderhoud van het kasteeldomein wordt in elk geval opgezegd. Laat de Provincie het kasteelpark (3 ha), pas sinds 2000 geopend als stadspark, publiek toegankelijk na herovername in 2009?

In 2000 begon het als een idyllisch sprookje. Burgemeester Emmanuel de Bethune, baron van een ander kasteel, riep de pers bijeen om te melden dat de Kortrijkse bevolking niet minder dan 3 hectare nieuw publiek stadspark ter beschikking kreeg. Het park van Kasteel 't Hooghe was voor negen jaar in huur genomen van de eigenaar, de Provincie West-Vlaanderen. Voortaan zou de stedelijke groendienst de schitterende landschapstuin onderhouden. "Het openstellen van het kasteelpark is een nieuwe stap om meer groen in de stad te krijgen" zei de uitbollende burgervader. Maar nu is door het stadsbestuur, CD&V-OpenVLD, beslist de huur niet te verlengen.

In het park staan bomen van meer van 200 jaar oud. Dat laat veronderstellen dat er ooit een ouder landgoed heeft gestaan, misschien uit de Franse tijd. Hoe dan ook, in 1835 bouwde Albert Goethals, textielpatriciër van Kortrijk er een buitenverblijf, op het hoogste punt van en met uitzicht over de stad, in empirestijl. Beide sfinxen op het bordes achteraan het kasteeltje herinneren aan de expeditie van Napoleon in Egypte. In 1884 verkreeg weduwe F. Goethals-Delevigne een bouwvergunning om het kasteel te moderniseren. Over kasteel en park zie mijn eerder stukje.

De Middenstand

Het goed is uiteindelijk in 1956 in het bezit van de Kortrijkse (christendemocratische) Middenstand geraakt, NCMV (nu UNIZO). Een vennootschap van de CVP-middenstandsvleugel, NV Kasteel 't Hooghe (Stefaan De Clerck was ooit voorzitter van de raad van bestuur), verhuurde kasteel, domein en de moderne bijgebouwen van 1962 (ooit uitgebaat als ... bowling). De belangrijkste huurder was het Vormingsinstituut, thans Syntra West; intussen heeft de instelling voor zelfstandigenopleiding zijn eigen stek wat verder op 't Hoge. De zuidkant van het kasteeldomein, waar ooit een stampkotmolen stond, werd vanaf 1959 in erfpacht gegeven aan de Provincie, die er een grote rozentuin aanlegde.

In de lente van het jaar 2000 nam Stad Kortrijk het kasteelpark, 29.704 m², in huur. Toenmalig burgemeester de Bethune was zoals gezegd euforisch over die ingebruikname. De stedelijke groendienst kreeg de opdracht onderhoudswerken aan het park uit te voeren. Eerder superviseerde de groendienst in 1999 al de uitdunning van het eeuwenoude bomenbestand in het park door cursisten van de opleiding 'boomverzorging' ... van het Vormingsinstituut.

NV Kasteel 't Hooghe slaagde er in 2004 in het volledige domein, kasteel, park, bijgebouwen en rozentuin, te verkopen aan de Provincie. In de provincieraad was nogal wat discussie over de hoogte van de aankoopprijs: 1,3 miljoen euro. Stad Kortrijk, inmiddels onder het burgemeesterschap van de eerdere voorzitter van NV Kasteel 't Hooghe, Stefaan De Clerck, maakte geen gebruik van het recht op voorkoop dat de stad had volgens artikel 10 van het huurcontract.

Rozentuin

Op 12 december 2006, op het einde van de CD&V-sp.a-coalitie - sinds 2007 is het CD&V-OpenVLD - keurde het stadsbestuur met de Provincie een protocol goed over de verdeling van de onderhoudstaken tussen de huurder en de nieuwe eigenaar. De stad nam daarin het intensieve onderhoud op zich van de Rozentuin en het extensieve onderhoud van het kasteelpark. De Provincie waakt over het onderhoud van de gebouwen. Eerder had de Provincie het Rozenpark al later heraanleggen naar de plannen van de Brugse landschapsarchitect Jan Swimberghe. Het protocol tussen de stad en de provincie is verbonden aan het huurcontract, dat loopt tot 31 maart 2009.

Vorige week heeft het college van burgemeester en schepenen beslist dat huurcontract niet te verlengen. De stedelijke groendienst kan de omvangrijke onderhoudsopdracht niet meer aan. Het personeelsbestand van de dienst is door het stadsbestuur afgeslankt van 60 tot 45 voltijdse jobs. Eigenlijk gaat het dus om een probleem van personeelsgebrek bij bepaalde diensten van de stad.

Er was een vast personeelslid voor de rozentuin, een man met een zeer grote kennis en ervaring, die een zekere professionele zelfstandigheid had opgebouwd in zijn gespecialiseerde job. Medische problemen hebben die witte merel evenwel uitgeschakeld. De laatste tijd zijn er heel wat klachten binnengekomen over het gebrekkige onderhoud van het Rozenpark, nochtans een toeristische attractie met internationale allures.

Eigenaardig genoeg wordt het probleem van de rozentuin opgelost door een andere stedelijke onderhoudsopdracht af te stoten: het Kasteelpark wordt teruggegeven aan de Provincie. Alleen voor de rozentuin wil de stad nog 1 werkkracht ter beschikking stellen; de man zal onder begeleiding van een rozenspecialist van de Provincie - minstens een halftijdse betrekking - de rozentuin voort onderhouden.

Dat betekent dat het Kasteelpark in de lente van komend jaar ophoudt een openbaar stadspark te zijn. Zal het provinciebestuur het schitterende landschapspark openbaar toegankelijk laten? Dat valt nog af te wachten. Is het publieke toegankelijkheid verenigbaar met de functies die de Provincie aan het kasteel wil geven?

Eurometropool

Het kasteel zelf is ondertussen stilletjesaan aan het vervallen. De Provincie wou er eerst het Huis van de Streek in onder brengen, maar dat is gebeurd, samen met Resoc, in de bijgebouwen (de 'bowling'). Die bijgebouwen zijn opgeknapt. Voor de restauratie van het kasteel zelf is het wachten tot 2010, verklaarde gedeputeerde Marleen Titeca erind vorig jaar: een klus van 1,5 miljoen euro. Men zou daar de administratieve zetel van de Eurometropool, Zuid-West-Vlaanderen, Noord-Frankrijk, Henegouwen, in onder willen brengen.

Recentelijk werd bekend dat de Eurometropool er echter maar tijdelijk zou blijven. Het Kortrijkse stadsbestuur is onderhandelingen aan het voeren met VoKa voor de aankoop van het monumentale pand Casino op het Casinoplein in Kortrijk. Dat zou dan het definitieve adres van de Eurometropool worden. Wat heeft die ontwikkeling voor gevolgen voor het behoud van kasteel 't Hooghe?